

Весь діапазон втрат 35 з ймовірністю 0,99 укладається у діапазон $Mi \pm 3\Delta = 17,5\% \pm 3\Delta$, де Δ - середньоквадратичне відхилення, що дорівнює 5,8 %.

Можемо прийняти твердження, що з ймовірністю 0,68 величина утрат знаходиться у діапазоні $17,5 \pm 11,6$ %. Тобто можна вважати, що використання оптимальних методів вибору асортименту в середньому дозволяє підвищити об'єм реалізації виробів на 17,5 %.

Використання лінійного програмування і теорії ймовірності для оптимізації асортименту одягу особливо ефективно в умовах підприємств, що випускають різноасортиментні вироби.

Література

1. Исипрян Г.Н., Рожок В.Д., Романок Т.Н. Математические методы и модели в планировании и управлении в легкой промышленности.-К.: Высшая школа, 1978.
2. Ткаченко Н.А. Математические методы и АСУ в бытовом обслуживании.- К.: Техника, 1960.
3. Вентцель Е.С. Теория вероятности.-М.: Наука, 1969.

Надійшла до редакції 26.08.1999р.

УДК 331.101

РЕЗУЛЬТАТИ СУКУПНОЇ ПРАЦІ: ПРОБЛЕМИ ЇХ ВИМІРУ

В.М.НИЖНИК

Технологічний університет Поділля, м.Хмельницький

Поняття "економічні результати" і алгоритми їх визначення уже тривалий час знаходяться у фокусі уваги економічної науки і господарської практики. В той же час, неможливо вважати, що навіть тепер у відношенні економічних результатів (їх визначення, нормування, змісту, значення) уже досягнуто позитивних підсумків.

Відсутність ясності в цьому дуже важливому питанні знаходить відображення в науково-дослідному і виробничо-господарському житті України, причому на протязі уже багатьох років. До цього можна додати, що із всієї системи основних показників при оцінці діяльності різних підрозділів ні один не притерпів таких значних змін, як показник економічних результатів: прибуток, рентабельність.

Зазначимо також, що до цих пір у методичних положеннях про порядок визначення економічної ефективності капіталовкладень найбільш загальним показником зберігається приріст фізичного обсягу національного доходу у перерахунку на гривну капітальних витрат. Перелік невирішених проблем, пов'язаних з визначенням змісту і призначення економічних результатів, є досить значним. На нашу думку, економічна наука не знає до цих пір, що ж власне являють собою економічні результати у сфері суспільного виробництва і який алгоритм їх формування.

При такому положенні великий інтерес може мати розгляд точки зору В.В. Новожилова на сутність економічних результатів [1]. Це важливо через те, що саме починаючи з опублікування робіт В.В. Новожилова термін "економічні результати" став застосовуватись повсюди в науці. Потрібно зазначити, що в політекономії використовується близьке до економічних результатів поняття по змісту і значенню, а саме "суспільний продукт" або просто "продукт". Що ж стосується робіт В.В. Новожилова, то сутність економічних результатів у нього притаманне до трьох взаємопов'язаних напрямків, які можна викласти наступним чином:

- економічний результат у народному господарстві - це результат або ефект від виробництва в ньому від одного окремо взятого блага;
- результат праці одного виробничого колективу;
- економічний результат у відтворювальному циклі.

Перший напрямок визначення економічних результатів пов'язаний з ціноутворенням, де ціни мають результативний, а не затратний характер. Ступінь зміщення в майбутнє повинен визначатися часом інвестиційного циклу, тобто тим часом, який необхідний для створення нових оптимальних виробництв і, відповідно, часу освоєння капіталовкладень.

Під економічним результатом окремого колективу В.В.Новожилов розумів чисту продукцію, вільну не тільки від ефекту споживання ресурсів - сировини, матеріалів, енергії, палива, послуг сторонніх

організацій, але й від ефекту використаних основних фондів і запасів оборотних засобів. Такий показник називався госпрозрахунковим доходом (а зараз балансовим прибутком) підприємства.

Основним показником діяльності колективів В.В.Новожилов вважав показник рентабельності праці, який визначається як відношення чистої продукції до величини фонду заробітної плати. Такий вимір оцінює ефективності праці, як показали останні дані, може використовуватись повсюдно. Але потрібно враховувати, що рівень виміру ефективності праці колективу залежить не тільки від зусиль, ініціативи, здібностей працюючих, але й від рівня засобів виробництва (зокрема, від якості устаткування, палива, сировини).

В останніх роботах В.В. Новожилов акцентував увагу на мірилах результатів, які б сприяли попиту населення на блага й послуги. Але так як попит визначається доходами, а останні - працею, то економічні оцінки благ і послуг повинні урівнювати працю за умови виробництва і працю за умови споживання. При цьому затрати праці за умовами виробництва повинні мінімізуватися по варіантах способів виробництва, а затрати праці за умовами споживання мінімізуватися по структурі й обсягу кінцевого продукту. Відхилення структури й обсягів виробництва від попиту призводить до того, що відповідні "надлишкові" затрати праці не зараховуються суспільством як суспільно необхідні.

Поряд із зазначеними проблемами існує вузлове невирішене питання визначення методів виміру затрат і результатів сукупної праці. Це вузлова проблема економічної науки та практики. У ній поєднуються проблеми планування і нормування, розподілу за працею, управління. Застосування неправильних методів виміру затрат і результатів орієнтує підприємства, організації на надлишкові затрати праці, перешкоджає отриманню прибутків і їх ефективному розподілу.

Значенням методів виміру затрат і результатів сукупної праці приділяється багато уваги, проведено немало наукових конференцій, написано багато книг і статей. Однак вся ця велика робота ще не привела до вирішення проблеми. Методи виміру затрат і результатів праці - одна з найбільш спірних проблем економічної науки. Що стосується практики, то способи виміру затрат і результатів довго розходились науковими підходами. В одних випадках ці розбіжності з'являлись від того, що практика випереджала розвиток теорії; в інших - практика відставала від рівня, досягнутого наукою.

Згідно теорії, затрати у межах окремої соціальної формації - це праця і тільки праця. На практиці до складу затрат відносять використання деяких обмежених ресурсів: капіталовкладень, основних і оборотних фондів, природних багатств. Важливо, щоб ці ресурси використовувались найбільш ефективно. Через те потрібно розробляти нормативи ефективності ресурсів. Такими нормативами, що використовуються на практиці є: нормативні терміни окупності капіталовкладень (T_o), галузеві нормативні коефіцієнти порівняльної економічної ефективності (E_o) капіталовкладень. Вирішення цих питань необхідно для розрахунків плати за фонди, плати за користування природними ресурсами. Якщо практики використовують у розрахунках поряд із собівартістю і капіталовкладення, то теоретики вважають це подвійним рахунком. Додавляючи до собівартості (C) нормативний ефект капіталовкладень ($C + E_o K$), на практиці отримують ціну виробництва нового продукту - результату праці. Вимір затрат праці у цінах виробництва відповідає більш високому ступеню розвитку, ніж облік затрат праці у собівартості. Адже у калькуляції собівартості продукції присутня не собівартість матеріалів і покупних виробів, а їх ціна. Згідно цього твердження результат праці, на нашу думку, це різниця не ціни і собівартості, а різниця між ціною виробника і ціною споживача продукту праці.

Проблема виміру результатів праці ще більш складніша, ніж проблема виміру її затрат. Згідно теорії вартості лише ті затрати праці створюють результат, продукт яких відповідає суспільній потребі. Якщо результат по якості або кількості не відповідає попиту, то частина затрат праці не утворює вартості, а значить, і результату праці.

Показники результатів роботи підприємств страждають тим суттєвим недоліком, що в них не враховується економія минулої праці. Разом з тим, затрати минулої праці залежать від живої праці. Отже, економія минулої праці є складовою частиною результату живої праці. І лише затрати минулої праці враховуються при визначенні прибутку підприємства. Помилки у принципах розрахунків результатів праці, коли зниження якості продукції при виконанні більших обсягів випуску продукції називають корисним результатом, недопустимі. Через те встановлювати норму прибутку (результату праці), яка б відповідала запланованому обсягу продукції, настільки важлива проблема організації управління виробництвом, що міру цієї відповідності можна вважати критерієм досконалості організації управління економікою. На рівні соціально-економічної формації мінімуми локальних затрат праці повинні відповідати загальному мінімуму затрат, а максимум локальних результатів - загальному максимуму результатів праці.

Вартісною формою всього кінцевого суспільного продукту і матеріального і нематеріального виробництва за визначений проміжок часу (рік, квартал) є валовий національний продукт (ВНП). Він акумулює в собі вартість, заново створену живою працею, і вартість зносу засобів праці в обох сферах суспільного виробництва. Вартість зносу засобів праці і відповідна їй натурально-речова частина ВНП у формі засобів праці повинна бути повернутою у виробництво на заміщення цього зносу, інакше суспільству загрожує згортання обсягів виробництва і деградація, що ми зараз і спостерігаємо в Україні. Чистий продукт або створений національний дохід акумулює в собі вартість, заново створену живою працею робітників всього і матеріального, і нематеріального виробництва. За результатами праці національний дохід виступає як сукупність створення за відповідний відрізок часу предметів споживання, матеріальних та духовних благ і послуг та частки засобів праці за виключенням тих, що утворюють фонд заміщення спожитих засобів праці або їх амортизації. Фонд нагромадження, який обов'язково входить до складу отриманих результатів праці, використовується на розширення та науково-технічне удосконалення виробництва. Відсоткове відношення фонду нагромадження до національного доходу характеризує нагромадження, а додаткового продукту до необхідного - темп економічного зростання у суспільстві. Отже, сукупні результати праці можна вимірювати і нормувати за допомогою вищезазначених політекономічних характеристик.)

Якщо розглядати результати сукупної праці на рівні екосистем, то дослідження повинні ґрунтуватися не тільки на проблемах їх виміру, але й впливу останніх на навколишнє середовище. В рамках нашої концепції необхідно дослідити, як в цілому, а не окремих результат у вигляді нового продукту, науково-технічний прогрес впливає на еколого-економічну систему, які його наслідки дії на природне середовище.

Невірно встановлені нормативи затрат і результатів праці на розробку, впровадження і експлуатацію технічних систем призводять до негативних наслідків - відмов нової техніки і негативного впливу на еколого-економічну систему. Необхідно визначитись з моделями останніх, які б включали механізми зворотних зв'язків для управління процесами відмов технічних систем з метою зменшення їх впливу на природу і суспільство в цілому.

Розробка механізму вибору оптимальних варіантів розвитку соціо-еколого-економічної системи за методом "затрати - результати сукупної праці" і дослідження існуючих підходів до оцінки взаємозаміни живої праці уречевленою дозволить створити систему оцінки та виміру сукупних результатів праці.

Література

1. Новожилов В.В. Проблемы измерения затрат и результатов при оптимальном планировании. - М.: Наука, 1972. - 434 с.

Надійшла до редакції 15.07.1999р.